

Позиция за развитието на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) и опазването на биоразнообразието в България

31 Октомври 2022 г.

В отговор на климатичните промени и с цел постигане на енергийна независимост и сигурност, подкрепяме ускореното въвеждане на възобновяеми енергийни източници в България. Постигането на въглеродна неутралност е в изпълнение на поетите ангажименти на страната ни към Парижкото споразумение и Зелената сделка, но то не бива да поставя под риск постигането на целите, свързани с опазването на биоразнообразието и земеделските земи.¹

Важно е да отбележим, че широкомащабните проекти за ВЕИ са индустриални проекти, които могат да променят ландшафта, да прекъснат екологичната свързаност и да имат значителни въздействия върху биоразнообразието, ако са поставени на неправилните места.

В момента се обсъждат промени в Директивата за ВЕИ², които включват картиране на подходящите територии за изграждане на ВЕИ, където екологичните въздействия да са ниски. От друга страна, някои от предложените промени в директивата, целящи изключване на ВЕИ проектите от оценка за въздействие върху околната среда (ОВОС), създават риск за неспазване на европейското екологично законодателство. Това може да е опасен прецедент, многократно повторен в бъдеще по други теми. При всички положения, необходимостта и натискът за изграждане на ВЕИ в близките години

¹ Включително ангажиментите на България по Директивата за местообитанията [92/43/ЕЕС](#), Директивата за птиците [2009/147/ЕС](#), Директивата за оценка въздействието върху околната среда [2011/92/EU](#) и Рамковата директива за водите [2000/60/ЕС](#).

² [Предложение за ДИРЕКТИВА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА за изменение на Директива \(ЕС\) 2018/2001 за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници, Директива 2010/31/ЕС относно енергийните характеристики на сградите и Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност](#)

ще бъде голям и ще бъде от изключителна важност къде и как се планират.

Отстъплението от екологичните норми в Европейския съюз (ЕС) или в България, незачитането на гласа на гражданите чрез заобикаляне на процеса на обществено обсъждане, както и фокусирането върху изграждането на ВЕИ в ценни природни територии без оценка на други възможности, съвкупно биха предизвикали значително обществено недоволство, но най-вече може да доведат до съществени и необратими щети за биологичното разнообразие.

Призоваваме за гаранции, че Европейската Зелена сделка няма да постави под риск опазването на биоразнообразието и ценните природни територии в България.

Коалиция „За да остане природа в България“ представя своето становище по най-значимите аспекти на развитието на ВЕИ, които биха засегнали опазването на природното разнообразие в България.

Промяната на ВЕИ Директивата се очаква да наложи промяна на националното законодателство (Закон за енергетиката, Закона за енергията от възобновяеми източници, Закон за устройство на територията и подзаконовата нормативна уредба). Смятаме за много важно нашите предложения, създадени съвместно от експерти по биоразнообразие, енергетика и климат, да бъдат взети предвид при промяна в законодателството и последващото му прилагане, както и при финализиране на Екологичните процедури на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) и на Плана за енергетика и климат, за да се осигури така нужния баланс между секторите.

- 1. Кризите в биологичното разнообразие и климата трябва да бъдат разглеждани заедно.** Биологичното разнообразие е подложено на натиск поради промените в климата, но също така и от човешките дейности, включително ВЕИ. Опазването и възстановяването на биоразнообразието са също толкова важни климатични инструменти, колкото и възобновяемата енергия: комбинацията от ВЕИ и опазване на природните блага са най-добрата възможност за постигане на климатична неутралност на България.
- 2. Следва да се даде най-голям приоритет на енергийната ефективност,** като средство не само за постигане на устойчивост на енергийната система, намаляване на разходите за внос на енергия, но и за увеличаване на конкурентоспособността. Необходимо е да се създадат безлихвени заеми и да се улесни процедурата за достъп до финансови ресурси, които да позволят

на домакинствата, бизнеса и публичния сектор, да подобрят максимално бързо енергийната ефективност на използваните от тях сгради, прилаганите процеси за отопление, охлаждане, методи на работа и конкретно производство. Необходимо е да има целенасочена политика за подобряване на енергийната ефективност и в други сфери – транспорт, индустрия, земеделие и горско стопанство, туризъм и т.н. Необходимо е прилагане на мерките от Националния план за сгради с близко до нулево потребление 2015 – 2020³.

3. **Неотложно е ускоряването на инвестициите във възобновяема енергия⁴, енергийна ефективност⁵, ⁶ и кръгова икономика** в подкрепа на енергийната независимост и с цел по-нататъшно прекратяване на използването на изкопаеми горива. То ще доведе до намаляване на цените и подобряване на устойчивостта към ценови колебания и недостига на ресурси. Цялата енергийна система на страната трябва да бъде обвързана като „умна“ система, като не се набляга единствено на производството на електроенергия, а се приоритизира и децентрализацията на целия енергиен сектор.
4. **Ключово е въвеждането на диференциран подход при определяне на зони за развитие на възобновяема енергия, както на сушата, така и в морска среда:**
 - 1) **Приоритетни зони (go-to areas)** да включват най-подходящите територии в индустриални и градски зони – например нарушени терени, открити мини, покривни пространства, паркинги и транспортните коридори, но винаги извън защитените зони и защитени територии, а за вятърните паркове и извън важните миграционни пътища за птиците. Важно е спешно да се направи анализ на площите на всички споменати по-горе територии, за да се оцени дали те са достатъчни за инсталиране на ВЕИ мощности, необходими за постигане на въглеродна неутралност до 2050. Има направен бърз и неофициален анализ⁷, който показва, че само наличните нарушени терени са достатъчни като площ за израждане на необходимия капацитет фотоволтаични

³ [Пълен текст на Национален план за сгради с близко до нулево потребление 2015 – 2020](#)

⁴ [Проучване за потенциала на гражданите от ЕС да произвеждат сами енергия от ВЕИ](#)

⁵ [Стъпка в правилната посока: българският ПВУ одобрен след дълги преговори](#) (на английски)

⁶ [Карта за устойчиво енергийно обновяване на сградния фонд](#)

⁷ <https://3e-news.net/bg/a/view/34528/georgi-stefanov-1-3-ot-narushenite-tereni-u-nas-mogat-da-se-polzvat-za-fotovoltaiichni-centrali?fbclid=IwAR1m1fmQjWaRlxkdzJP2SVeHV33oMeWRr99aC9SUJI2m17dm-lswOx5Knkc>

електроцентрали (ФЕЦ). Необходимо е да се направи такъв официален анализ, съвместно от МОСВ и МЕ.

2) **„Зони за втори избор“**, да се използват само след изчерпване на пространството в „приоритетните зони“ и да се разглеждат като територии в по-широк контекст, където се прилагат оценки, допитване и екологични разрешителни процедури.

3) **„Недопустими зони“ (no-go areas)** за ВЕИ и за всички други енергийни обекти, например за добив на изкопаеми горива, с цел предотвратяване на значителни кумулативни негативни въздействия в ценни и уязвими природни територии, препоръчваме да са:

- Всички защитени територии, обявени по силата на Закона за защитени територии (ЗЗТ).
- Защитени зони от мрежата Natura 2000, с изключение на съществуващи строежи в зоните, както и преместваеми обекти в зоните, когато мощността на ВЕИ е за лично ползване.
- Важни места за размножаване, отглеждане на малките, зимуване и миграция на видове, подлежащи на строга защита по Директива 2009/147/ЕО и Директива 92/43/ЕО, както и на мигриращи незастрашени видове птици.

4) **Развитие на ВЕИ в морска среда** - За ВЕИ мощности в морска среда да се разработи карта на зонирание, като се вземат предвид досегашни разработки, свързани с целесъобразността за изграждане на такива съоръжения в Черно море⁸ и се допълнят със задълбочени проучвания и анализи по отношение на размножаващи се, мигриращи и зимуващи в шелфовата зона на Черно море птици и други животни, така че да се предотврати риска за тях. До съставяне на тази карта, да не се одобряват нови енергийни проекти, както ВЕИ, така и конвенционални в Черно море.

Важно е да се създаде единна кадастрална карта, показваща съответните позволени и непозволени зони. Тя ще е от ключова полза, както за бизнеса при планирането на проекти, така и за държавата и гражданите за осъществяване на контрол.

⁸ <https://www.vliz.be/imisdocs/publications/320351.pdf>

5. **За постигане на широкомащабно въвеждане на соларни и вятърни централи** е необходимо прозрачно планиране, стратегически подход, междуинституционална координация, финансово обезпечаване на достатъчно персонал в компетентните органи, навременно и пълноценно участие на независими експерти, граждани и местните власти, а не отслабване на екологичното законодателство. Съществува много силна обществена подкрепа за екологичното законодателство на ЕС, както показаха проверките за годност на Директивите за птиците и местообитанията^{9 10} и Рамковата директива за водите^{11 12} и има истинска опасност от загуба на обществена подкрепа за въвеждането на възобновяемата енергия, ако това стане за сметка на околната среда.
6. **В настоящия момент в развитието на ВЕИ сектора в България липсват гаранции за опазване на биоразнообразието:** Интегрираният национален план за енергетика и климат няма завършена екологична оценка (ЕО)¹³; Националният план за възстановяване и устойчивост също няма завършена такава процедура, нито екологични гаранции в самия план, в който има заложено 1,4 GW ВЕИ. **До одобряване на всички нови и актуализирани стратегически документи за развитие на ВЕИ, заедно с техните екологични оценки и оценки за съвместимост** към отделните проекти за нови мощности да се прилагат условията и ограниченията в становище по екологична оценка 1-2/2012 г. издадено за Националният план за действие за енергията от възобновяеми източници за периода 2010 - 2020 г.¹⁴
7. **Допитването и информирането на гражданското общество трябва да се осъществи на практика, като същевременно се даде приоритет на ВЕИ проекти с участието на местните общности.** Нужно е спешно да се промени нормативната уредба, за да могат граждани и местни общности да изградят безпроблемно ВЕИ за собствено ползване. Новите сгради и индустриални зони да са задължени да включват мерки за енергийна ефективност и ВЕИ инсталации. Приоритет да се дава на ВЕИ проекти, които са близо до потребителите и да не

⁹ https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/index_en.htm

¹⁰ <https://www.wwf.eu/?272571/EU%2DNature%2DDirectives%2Dare%2DFit%2Dfor%2DPurpose%2Dstudy>

¹¹ https://ec.europa.eu/info/publications/fitness-check-water-framework-directive-and-floods-directive_en

¹² https://wwf.panda.org/wwf_news/?364510/WFD-Saved

¹³ <https://registers.moew.government.bg/eo/lot/29307>

¹⁴ [Становище 1-2-2012 на МОСВ](#)

се насърчават такива, при които преносът на енергия е свързан с големи загуби (в т.ч. при износ на енергия).

8. **Необходимо е разширяване на проучванията за иновативни технологии и прототипи в областта на възобновяема енергия на предпазарна фаза в партньорство между научни институти, частни инвеститори и държатели на регистрирани патенти.** Понастоящем съществуват редица финансови и организационни пречки пред иновациите във ВЕИ, особено за проектантите извън Българската академия на науките (БАН). За стимулиране на процеса на иновации е необходимо публичните институции и организации да осигурят разширено финансиране и експертно консултиране на етапите на прототипиране, предпроектно проучване и валидация в лабораторни условия, и в релевантна промишлена среда. Примери за иновации у нас съществуват¹⁵, като е нужно те да се умножават и да получат възможност за развитие.
9. **Всички ограничения, които са приложими за ВЕИ мощности трябва да са приложими и за всички проекти, свързани с фосилни горива, вкл. проекти за добив на нефт и фосилен газ.**

10. Специфични препоръки по видове ВЕИ:

Ветроенергийни проекти

- I. При изграждане на нови ветроенергийни проекти да се съблюдава картата на зонироване по отношение на птиците, публикувана през 2013 г. на интернет страницата на МОСВ¹⁶, като при необходимост се допълни за други видове от фауната и флората.
- II. Да се завършат процедурите по екологична оценка на Националния план за енергетика и климат и на Националния план за възстановяване и устойчивост, които да включват адекватни мерки, в това число и определяне на важните миграционни пътища на птиците като недопустими зони.
- III. При ЕО, ОВОС и ОС на нови ветроенергийни паркове или промяна на технологията на съществуващи (repowering) да се изисква минимум една година проучване въздействията върху птици и прилепи, което да включва проучване на размножаване, миграция и зимуване.

¹⁵ [ВЯТЪРНИ ТУРБИНИ "WINDCHUTE"™](#); [Повече информация за вятърни турбини "Windchute"](#)

¹⁶ http://natura2000.moew.government.bg/PublicDownloads/Auto/OtherDoc/276299/276299_Birds_120.pdf

Фотоволтаични проекти

- I. Да не се допуска изграждането на нови фотоволтаични паркове в териториите, посочени в т. 4.3. по-горе. ФЕЦ да не се допускат и в санитарно-охранителните зони на водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване като аргументите за това включват практиките за използване на химикали за премахване на растителност под съоръженията; и потенциала на тези зони да бъдат предложени като територии в изпълнение на целта от 10% строго защитени територии, заложена в Стратегията по биоразнообразие на ЕС 2030.
- II. Приоритетните зони за поставяне на фотоволтаици да включват: изкуствени и застроени площи, сгради, транспортна инфраструктура, паркинги, сметища и пречиствателни станции, насипища и хвостохранилища, индустриални терени, открити рудници и мини.
- III. Въздействията върху останалите територии (други нарушени терени, рудерализирани места, запустели градини и ниви, други земеделски земи) е нужно да се оценят в Стратегическа екологична оценка на Интегрирания национален план за енергетика и климат. До изготвянето на тази оценка, всички проекти за ФЕЦ в споменатите видове територии да минават през процедура по ОВОС.
- IV. Фотоволтаичните проекти нощем да не бъдат осветени със силни светлини, за да не привличат мигриращи птици.
- V. При поддържане на растителността на територията на фотоволтаичните паркове да не се използват хербициди.

Агро - фотоволтаици

- I. При планиране и изграждане на агро-фотоволтаици да се следват всички изисквания за фотоволтаици, посочени по-горе, както и последващите допълнителни условия:
 - съоръженията да бъдат поставяни високо над земната повърхност (да се утвърди стандарт);

- земеделските земи под съоръженията да продължат земеделското производство на тази територия;
- изменения във вида на производство в земеделската територия, използвана за фотоволтаични съоръжения, да са допустими, включително в посока възстановяване на пасища и ливади на мястото на обработваеми земи;
- да се поощрява биоземеделieto в рамките на агро-фотоволтаични проекти;
- да се допуска оградане на земеделските земи заети от фотоволтаици само при осигуряване на отвор в оградите откъм земята най-малко 25 см (за да няма фрагментация за малките видове животни).

Водноелектрически централи (ВЕЦ)

- I. Предвид вредното въздействие върху речните екосистеми, малкия принос в енергийния микс и целите за възстановяване на свободно течащи реки, заложи в Стратегията за биоразнообразие на ЕС 2030, изграждането на нови малки и мини-ВЕЦ е категорично неприемливо.
- II. За изграждането на ВЕЦ да се следват приложимите изисквания, посочени в т. 4.3 по-горе.
- III. С оглед бедните и все по-намаляващи водни ресурси на България, масовото застрояване на големите реки през XX век и изключителното биоразнообразие на последните незастроени речни участъци на реките Дунав, Марица и Арда (голяма част от които са защитени зони от мрежата Natura 2000) нови големи ВЕЦ също не могат да бъдат изградени.
- IV. С цел оптимизиране на вече съществуващите големи централи, собственост на държавата, да се създаде план за финансиране, чрез който да се подобри инфраструктурата и да се повиши ефективността на вече съществуващите мощности.
- V. Може да се допуска единствено изграждането на микро-ВЕЦ за захранване на хижи и индивидуални сгради, при положение, че не отнемат значителни водни количества и няма забрана за тяхното изграждане.
- VI. Преди планиране на нови проекти за ПАВЕЦ или разширяване на съществуващи, да се разгледат всички други алтернативни технологии за съхранение на енергия.

Биогаз и енергия от биомаса

- I. Да не се използват горите като източник за производство на биогаз и електроенергия, както и за производство на топлоенергия в големи горивни инсталации.
- II. Да се използват за производство на биогаз и електроенергия само отпадъци от селското стопанство (зелени отпадъци и оборски тор), зелени отпадъци от домакинствата, отпадъци от пречиствателни станции, отпадъци от индустрията, в т.ч. от мебелната индустрия и производството на строителни материали от дървесина.

В коалицията „За да остане природа в България“ членуват Асоциация на парковете в България, Българската асоциация за алтернативен туризъм, Българското дружество за защита на птиците, Българското дружество по фитоценология – 2001, Българска федерация по катерене и алпинизъм, Българска федерация по спелеология, Българската фондация „Биоразнообразие“, Екологично сдружение „За Земята“, Информационния и учебен център по екология, Народно читалище „Бъдеще Сега“, Сдружение „Агролинк“, Сдружение „Байкария“, Сдружение „Белият бряг“, Сдружение за дива природа – БАЛКАНИ, Сдружение „Природа назаем“, СНЦ „Зелени Балкани“, Сдружение „Природен Фонд“, клуб UNESCO към Студентски съвет на СУ „Св. Кл. Охридски“, Софийско гражданско сдружение „Щастливеца“, гражданска група „Да спасим Иракли“, „Граждани за Рила“ и WWF България, Грийнпийс България. Коалицията е подкрепена от още над 50 организации, групи и инициативи.

<http://forthenature.org>